

KRONİK

“İşgal Et” Hareketi Üzerine

Arş. Gör. Yavuz Yıldırım

2011’in son aylarında gelişen İşgal Et (Occupy) eylemleri, yeni nesil toplumsal hareketlerin ses getiren örneklerinden oldu. ABD’de başlayıp, İngiltere başta olmak üzere Avrupa’nın da pek çok ülkesine yayılan eylemlerin amacı, krizin kaynağını oluşturan finans merkezlerinin ve bankaların krizlerin faturasını vatandaşlara çıkarmalarına karşı kamuoyu oluşturmaktı. “İşgalciler”, bu amaçla şehrin açık alanlarında, borsa binalarının önünde, meydanlarında ve parklarında oturma ya da çadır kurma eylemleri yaptılar ve o mekanları kamusal tartışmanın merkezi haline getirmeye çalıştılar; bunda yer yer de başarılı oldular. Kriz tartışmasını ekonomik bir düzlemde yapan yapan anaakım medya dahi bu eylemleri görmezlikten gelemeydi; işgalcilere uygulanan polis müdahaleleri de eylemin duyulmasında etkili oldu. Esasen İşgal Et hareketi, sermayenin küreselleşmesine karşı toplumsal muhalefetin de küreselleşmesini savunan düşüncenin ulaştığı yeni noktayı göstermektedir. Bu tarz eylemlerin, yeni bir muhalif kültür ve ona dayanan siyasal düşüncüyü geliştirmede önemli rolleri bulunduğu söylenebilir. Bu yazıda İşgal Et hareketinin eylemleri üzerinden yeni toplumsal hareketlerin ürettiği siyasal tavra dair genel tespitlerde bulunmaya çalışacağım.

1990’ların sonlarında başlayan küreselleşme karşıtı hareketin önemli hedeflerinden biri, küresel çapta ekonomik dengeleri belirleyen büyük finans kurumlarıydı. Ekonomik adaletsizliğin devletleri aşan bir biçimde bu küresel kuruluşların eliyle yayıldığına altını çizen hareket, dünyanın farklı yerlerindeki muhalif hareketleri bu ortak düşman altında büyük oranda birleştirdi. Hareketler, küresel sermaye kuruluşları tarafından yönetilen ülkelerin ve politikaların yarattığı eşitsizliğin farklı coğrafyalarda benzer durumlar yarattığını savunuyordu. G-8, IMF, DTÖ gibi kuruluşların toplantılarını protesto ederek ilerleyen hareketin koordinasyonu zamanla arttı. Hareketlerin farklı eylemlere aracılığı ile işbirliğinin güçlenmesi ve kendi taleplerini

oluşturma arzusu, onların “hareketlerin hareketi” ve “alternatif küreselleşmeciler” adıyla anılmalarını sağladı. Devamında hareketler arasında Dünya Sosyal Forumu (DSF) gibi “yakınlaşma alanları” yaratıldı. DSF’nin ilkeleri ve işleyiş biçimi, hareketlerin kendi aralarındaki koordinasyon ve iletişime dayalı olarak gelişti. DSF’nin kıtasal ve bölgesel ayaklarının da oluşmasıyla, Sosyal Forum mantığı 2000’lerin başından beri önemli bir eylem aracı haline geldi. Bu çerçevede, hareketler birbiriyle temas kurup yeni eklemlenmeler sağlayabiliyor, deneyim ve bilgi paylaşımını artırıyor ve kendi gündemlerini kendileri belirleyebiliyordu. Dolayısıyla *karşı*-olunan durumdan *alternatif* bir işleyiş önerisine doğru evrilen hareketlerin işbirliği, artık küresel bir toplumun yeni temeller üzerinden kurulması fikrini güçlendirdi.

Esasen bu durum, 1970’lerin başından beri bir kopuş ve yeniden tanımlama üzerinden ilerleyen (çoğunlukla “yeni toplumsal hareketler”-YTH-olarak adlandırılan) muhalif hareketlerin, kendi alanlarını yeniden kurma çabasıydı. YTH’nin sınıf hareketinden kopuş mu yoksa onu yeni bir formda, tek bir sınıfın öncülüğü değil hayatın her alanında sistemin çarpıklığını ortaya koyup örgütlenme şansı veren bir mekanizma mı olduğu çokça tartışıldı. Yeni sıfatıyla anılsın ya da anılmasın, hareketlerin toplumsal muhalefete yeni bir biçim verdiği söylenebilir. Bu yeni biçim, ortaya konan taleplerin, belirgin öncüller ya da ideolojik temellere atfı yapmadan, doğrudan eylem yoluyla ifade edilmeye başlanmasıydı. Sisteme güvensiz ve şikayet içindeki bireylerin, hayatlarına müdahale eden dış güçlere -bu yerel iktidarlardan küresel kuruluşlara kadar değişebilir- doğrudan karşı çıkışı ve kendi hakkını savunma yönünde bir eğilim gelişmekteydi. Bunun bir sebebi bugüne kadar örgütlenen eylem biçimlerinin yeterli etkiyi sağlayamaması ve bu örgütler içindeki dikey hiyerarşinin üretilecek sözü kısıtlamasıdır. Diğer bir unsur da eylem araçlarının çeşitlenip iletişim kanallarının çoğalması ile beraber kendi sözünü söylemek konusunda bireylerin daha etkili olabilmeleri olabilmelidir.

2010’lara gelindiğinde küresel sermayenin yarattığı eşitsizliklerin ve kapitalizmin yaşadığı krizlerin mağdurları çoğaldıkça, kendi sözünü söyleme ve kendine sunulanı reddetme yönündeki eğilim güçleniyor. Yerleşik siyasete ve ona karşı çıkan yerleşik kurumlara duyulan güvensizlik yeni araçların bulunmasını sağlıyor. Kendi hayatına sahip çıkma ve kendi gibi diğerleriyle yeni bağlantılar kurma çabası, kamusalığın ve ortak aidiyetin dayandığı temellerin de yeniden tanımlanmasına doğru evriliyor. “Biz”i tanımlayan değerlerin sınırları değişiyor. Bu sınır değişimi, yapılacak müdahalelerin ve karşı çıkılacak durumların da içeriğini değiştiriyor. Bu anlamda “deneyim alanlarını” çoğaltmak, siyasal pozisyonu önceden hesaplanmış ya da analiz edilmiş bir biçimden çok deneyimleyerek üretmek, yeni hareketlerin özünü oluşturmakta (Players, 2010: 37-39). Bu anlamda hareketin, sadece ortak bir kolektif kimlik kurma hedefindeki önceki hareketlerden ayrıldığını ve bir

akıcılık içinde geliştiğini söylemek mümkün (McDonald, 2002). Yeni nesil hareketler, ideal- gerçek ya da araç-sonuç arasındaki yaptığı keskin ayrım yerine yaşanan sosyal durumlardan beslenen bir sürecin kendi değerleriyle yaratmaya çalışıyor. Bu durum stratejinin sadece dikey hiyerarşi ve sabit kurumlar aracılığı ile değil, hareketin kapsadığı genişlikten beslenen ve aktörlerin şekillendirmesine tabi kılıyor. Böylece sadece eleştirilen kurumların değiştirilmesi değil onların yerini alacak yeni değerlerin deneyimlenmesine ve önceden tasarlanmasına dayanan bir süreç ortaya çıkıyor (Maekkelbergh, 2011). Bu noktada hareket olgusunun önemi daha da artıyor, çünkü kurumsal olanın bu sınır değişimine ayak uydurması zaman alıyor ve hızlanan çağda bu yavaşlık kabul edilebilecek gibi görünmüyor. Yeni bir düzen kurmak ve bunu önceden denenmiş ve belirlenmiş işlerin ötesinde bir yerde aramak bir hedef haline gelmiş durumda.

Sosyal Forum mantığının yerleştiği, farklı muhalif düşüncelerin ve karşı çıkış modlarının kendi sözlerini birleştirmesi ve alternatif bir aidiyet yaratması yönündeki eğilim, 2011 içinde gelişen İşgal Et hareketini anlamamızda yardımcı olabilecek bir araç. Bir arada olmak, kendi sözünü söylemek ve bunu herhangi bir hiyerarşiye dayandırmadan, tamamen somut durumların gereklerine göre biçimlendirmek yönündeki düşünce, “biz yüzde 99”uz sloganı etrafında bir araya gelen İşgalcileri bağlayan en önemli unsur. Yönetenlerin azınlığına ve kapalı kapılar ardındaki kararları, dünyanın geri kalanına dayatmalarına karşı, bu kararları uygulamak istemeyenlerin geniş bir çerçevede bir araya gelişini ifade ediyor yüzde 99 sloganı. Krizlerin, ekonomik eşitsizliklerin, çevresel felaketlerin ve en nihayetinde yaşamın tüm alanını yaşanmaz hale getiren kesimlerin, yani karar verenlerin azınlığına karşı kendi hayatına sahip çıkma çağrısı olan İşgal Et hareketi kentin belirli alanlarını işgal edip sözlerini buradan söyleme ve bunu mümkün olduğu kadar uzun tutma düşüncesine dayanıyor. Mekanları tutup sözleri ve tartışmaları buradan yürütüp kendi sınırlarını koyma eylemi, esasen siyasal olanın üretildiği çatışma noktalarının ortaya çıkıyor. Bu çatışma noktalarının birleşip yeni bir sınır değişimi üretmesi, hareketin sürekliliğine ve buradan çıkacak siyasal taleplerin hayata geçirilmesine bağlı olarak yeni aşamalar kaydedecek.

İşgal Et hareketi önce finans piyasalarının kalbi Wall Street’te başladı. Ardından Londra’da Borsa binası işgal edildi. Daha sonra ABD’nin çeşitli kentlerine, başta Oakland ve Washington D.C.’ye yayıldı. Bir süredir eyalet meclisinin oylayacağı meselelere doğrudan müdahil olan Wisconsin de öne çıkan kentlerden biriydi. Yine İngiltere’de Manchester’da Muhafazakar Parti’nin kongresi işgal edildi. Avrupa’da bu eylemin öncüllerinden biri İspanya’daki 15 Mayıs hareketiydi. “Democracy Real Ya” (Gerçek Demokrasi) sloganıyla bir araya gelen kesimler, 22 Mayıs 2011’deki seçimler öncesi ekonomik krizlerin etkisiyle demokratik değerlerin ikinci plana atılmasına

yönelik başlattıkları eylemleri ülkenin farklı kentlerinde sürdürdüler. Bu hareket, partilerin ve şiddet içerikli eylemlerin ötesinde yatay bir şekilde örgütlenmiş halk hareketiydi; bu haliyle önceki parti-destekli ya da kurumsal olarak işleyen tepkilerden farklıydı (Hughes, 2011). Ardından 15M hareketine farklı ülkelerden destekler geldi. Take The Square sloganıyla, www.takethesquare.net adresi üzerinden, buna benzer eylemlerin gerçek demokrasi çağrısıyla küresel çapta örgütlenmesi istendi (Yıldırım, 2011). 15 Ekim'de küresel eylem günü binlerce kentte gerçekleşti. Benzer tarihlerde kemer sıkma politikaları ve AB kararlarına karşı Yunanistan'daki eylemler de bu hareketi güçlendiren önemli etkenlerden biriydi. ABD'de güçlenen İşgal Et sloganı, Londra'nın ardından İspanya ve Yunanistan ve tabii ki Arap ülkelerindeki sokak protestolarının da etkisiyle Avrupa'daki eylemleri sürekli kılan bir hale dönüştü.

Refah seviyesinin yüksek olduğu ve sistemin kaybedenlerinden ziyade kazananlarının çoğunlukta olduğu bir yerde bu eylemin sürüyor olması, aslında toplumsal hareketlerin yaşadığı sınır değişiminin bir göstergesiydi. Artık kazanma ve kaybetme değerleri, sadece ekonomik olarak belirlenmezken daha geniş bir çerçevede bir yaşam beklentisi olarak gelişmekteydi. YTH'ler yaşamsal olanın her alanını siyasal tartışma konusu haline getirirken, orta-üst sınıfı da harekete geçirme konusunda bir kazanım sağlamıştı. Bu sınıfların beklentisinin, köklü bir devrim değil bir reform hareketi olduğu yönündeki eleştiri dikkate değer olsa da sistemin en düzenli işleyen yerlerinden bu eleştirilerin yükseliyor olması, artık reform beklentilerinin pek de sınırlı olmayacağını ortaya koyuyor.

Başlangıçta bir eğlence isteyen ya da yapacak işi olmayan gruplar olarak lanse edilen İşgalciler, taleplerini ortaya koydukça beklentilerinin reformize edilmiş bir piyasadan daha fazlası olduğu açıkça ifade etmekte. Öncelikle finans kurumlarının hakimiyetindeki, hesap veremez demokrasilerin sorgulandığı, vergi sisteminin, eğitim ve üniversite biçiminin değişime tabi tutulmasının istendiği bu talep listeleri, sadece bir hükümetin değişimi ya da çıkacak kanunlarla sınırlanamayacak gibi görünüyor. “Bunların ne istedikleri belli değil” yönündeki çıkışlara karşılık olarak, taleplerini içeren metinler ve ilkeler artık web sitelerinin (örneğin, occupyoakland.org ve occupylsx.org) baş köşelerinde duruyor.

İlkeler çoğunlukla ne istenmediği üzerinden, işler durumdaki sistemin temel değerlerine karşı çıkış niteliğinde. “Ortak düşman” a gelme durumu, bu eylemlerde de geçerli. İşgal Et eylemcileri siyasal bağımsızlık, kapsayıcılık, yaratıcılık, eşitlikçi demokratik bir toplum ve kamusal olanın yeniden tanımlanması gibi eksenlerde kendi geleceklerini kurarken (Lobel, 2011), bu tasarım yeni toplumsal hareketlerin ve özelinde alternatif küreselleşme hareketinin değerleriyle önemli derecede örtüşüyor. Kamusal malların

ticarileştirilmesi ve kâr aracı haline getirilmesine, bankaların ve finans çevrelerin yönettiği bir ekonomik düzene, karar alma mekanizmalarındaki engellere karşı eşitlikçi demokratik bir toplum talebi bu hareketlerin temelini oluşturuyor. Bu taleplerin yerine getirilmesinde, yerleşik siyasetten ve hükümetlerden belli düzeyde beklentileri olsa da bunların tam olarak karşılanamayacağını farkındalar. Dahası, tasarlanan toplumu, herhangi bir öncülük ya da yukarıdan geliştirilen değil, kendi tasarladıkları ve uygulamaya koydukları şekilde; özetle kendi hayatlarına sahip çıkarak geliştirmek istiyorlar.

Kamusal olanın, sadece devlet kurumları dışında kalan şeyler değil, yaşam alanına giren ve herkesin üzerinde söz sahibi olabileceği bir biçimde kurulmasını öngören hareketin, sokaklar ve parklar gibi herkesin olan alanları işgal etmesi bu açıdan anlamlı. Kasım ayı içinde polis zoruyla bu alanlardan uzaklaştırılan işgalciler yeni yerler belirleyerek süreci devam ettiriyorlar. Mortgage borcu yüzünden evleri elinden alınacak kişilere verilen destek de bunlardan biri. Evleri işgal etmek hedefi, Aralık ayından beri hareketin gündemde yer alıyor. Ev işgalleri ve evsizlerin barınma hakkının sağlanması, özel mülkiyetin sorgulanması ve eylemin merkezsizleşerek farklı alanlarda sürdürülmesi açısından yeni bir cephe olarak görülüyor (Roos, 2011).

Bu bağlamda Wiesbrot'a göre (2011), sokaktan yürütülecek ve iletilecek bir demokrasi algısının, diğer alanlara ve hükümete de yansıtacağı "korkusu" hareketin önüne geçmek isteyenlerin temel düşüncesi. İşgalin 50. gününde yapılan bir analizde, hareketin dışarıdan yönelen eleştirileri dikkate aldığı ve bozulmadan ilerlediği, ancak bankaların bunu dahi yapamadığı savunulurken bozulmuş bir demokrasi ve çürümüş kurumlarıyla, bu krize neden olanların onu çizebileceğine olan inancın gün geçtikçe azaldığı vurgulandı (Colvin ve Phillips, 2011). Bu bağlamda işgal etme eylemlerinin belirli alanlarla (örneğin sadece bankalara karşı) sınırlı kalmaması talebi yükselmekte. Hardt ve Negri'ye göre (2011) de İşgalciler, temsil mekanizmasının artık işlemez hale geldiğini gösteriyor: "Politik temsilin yetersizliği veya başarısızlığı, o veya bu politikanın ya da o veya bu partinin etkisiz veya yozlaşmış olması değil (ki bu çok doğru olmasına rağmen) çok daha genel anlamda temsili politik sistemin yetersiz olmasıdır."

ABD'de İşgal Et hareketinin, doğrudan Obama başkanlığına ve Demokrat Parti'ye yönelik bir mücadele olup olmadığı sorgulanırken, bu yönde bir muhalefet geliştiren Tea Party hareketi ile karşılaştırmalar yapılıyor. Ancak, İşgalcilerin talepleri daha net ifade edilmeye başlandıkça, durumun bir ismi seçtirme ya da Demokrat-Cumhuriyetçi ayrımının ötesinden bir siyasal hat oluşturduğu ortaya çıkıyor. Tea Party hareketi, sağlık reformu nedeniyle Obama'yı sosyalist(!) ilan eden Cumhuriyetçilerle doğrudan temas içindeyken, onların eşitlikçilik anlayışı ile İşgalciler arasında net bir ayrım var (DiMaggio,

2011). Bu ayrımın temelinde, İşgalcilerin herhangi bir parti eğiliminde değil daha genel idealler çerçevesinde eylemlerini sürdürüyor olması yatıyor.

Hareketin örgütlendiği pek çok yerde meclisler, komiteler ve “fikir bankaları” oluşturulmuş durumda. Böylece harekete yeni bir yön vermek ve bunun toplumsal etkilerini genişletmek yönünde girişimler bulunuyor. Bu meclislerde ve toplantılarda alınan kararlar, web sitelerinden yayınlanıyor. Bu açıklığın bir örneği olarak, Londra’daki hareket kendilerine yapılan bağışları ve ekonomik durumlarını haftalık biçimde yayınlaması da gösterilebilir (occupylsx.org/?page_id=2771). Londra’daki işgalcilerin bir de gazetesi var: Occupied Times (theoccupiedtimes.co.uk/). Bu tartışmaların içinde hareketin ulaşacağı yeni aşamalar, örneğin seçim süreçlerinde alacağı rol de merak konusu (Patankar ve Kadırgamar, 2012). Sosyal Forum içerisindeki tartışmalar da buna benzer eksenlerde ilerlemişti. Ancak hareketin kurumsallaşması ve bu şekilde daha etkili olacağı yönündeki görüşe karşı bir direncin olduğunun da altını çizmek gerekli.

İşgal Et hareketi, Türkiye’de Boğaziçi Üniversitesi’nde Starbucks İşgali ile karşılık buldu. Gerçi bu eylem bir “karşı-işgal” olarak tanımlanıyor; Starbucks’ın okulu işgal ettiği düşüncesiyle. Burada da amaç belli: Kamusal bir alanı yeniden kurmak (Express Dergisi, 2012). İşgalin gelişimi ve dayandığı değerlerini aktaran karşı-işgalci öğrencilerden Umut Kocagöz (2012), “karar alırken ve kendi geleceğimizi belirlerken icra ettiğimiz demokrasi pratiği, tam da alternatif modelin prototipi olarak, yani öznesi olan herkesin paylaştığı mekana dair politika üretebildiği bir yer olarak düşünülebilir” ifadesini kullanıyor. İşgale dair gelişmelerin derlendiği blogta (starbuckssenligi.blogspot.com) öğrencilerin hazırladığı işgali gazetesi de dikkate değer bir çalışma. Esasen belli bir alanı tutup oradan sözünü söylemek yönündeki eylem, gündemimize son olarak Tekel Direnişi işe girmişti. 78 gün süren bu eylem, çeşitli kurumsal engellemelere rağmen önemli bir kamuoyu oluşturmayı başarmıştı. Bundan sonraki eylemler açısından da tabandan yürüyen direnişin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştu.

Yerleşik siyasete güvensizlik ve bunun ötesinde yeni bir süreç yaratma çabasının yeni örnekleriyle daha fazla karşılaşacağız gibi görünüyor. Çünkü girişte belirttiğim gibi, kendi hayatında söz sahibi olma eğilimi gün geçtikçe artıyor. Bunun mevcut kurumlarla olmadığı, onlara olan aidiyetin de azaldığı ortada. Daha büyük çerçevede Arap Baharı olarak adlandırılan süreç, bu hareketlerin siyasal sonuçlarının ne denli büyük olacağını göstergesidir. Bunların adı devrim olsun veya olmasın, toplumsal hareketlerin önemi gün geçtikçe artıyor ve hareketler siyasal alanın sınırlarını yeniden belirliyor.

Kaynakça

- Colvin, Naomi ve Phillips, Bryn (2011), "Occupy London is 50 days old – now it's time to Occupy Everywhere ", <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/dec/04/occupy-london-50-days-everywhere>, (04.12.2011).
- DiMaggio, Anthony (2011), "A Tea Party and Occupy Wall Street Alliance?", <http://www.counterpunch.org/2011/12/05/a-tea-party-and-occupy-wall-street-alliance>, (05.12.2011).
- Express Dergisi (2012), "Boğaziçi Üniversitesi'nde Starbucks İşgali: Kamusal Bir Alan Yaratmak İçin", *Söyleşi*, Ocak 2012, Sayı: 125.
- Hardt, Michel ve Negri, Antonio (2011), "Aşağı Manhattan'daki Meydan İşgali, Temsilin Başarısızlığından Söz Ediyor", http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=40381, (16.10.2011).
- Hughes, Neil (2011), "Young People Took to the Streets and all of a Sudden All of the Political Parties Got Old': The 15M Movement in Spain", *Social Movement Studies*, 10 (4): 407-413.
- Kocagöz, Umut (2012), "Karşı İşgal Deneyimi: Neo-Liberalizm ve Kamusal", <http://www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=815>, (31.01.2012).
- Lobel, Jules (2011), "The Future of the Occupy Movement," <http://www.counterpunch.org/2011/12/06/the-future-of-the-occupy-movement>, (06.12.2011).
- Maeckelbergh, Marianne (2011), "Doing is Believing: Prefiguration as Strategic Practice in the Alterglobalization Movement", *Social Movement Studies*, 10 (01): 1-20.
- McDonald, Kevin (2002), "From Solidarity to Fluidarity: Social Movements Beyond 'Collective Identity'--The Case of Globalization Conflicts", *Social Movement Studies*, 1 (2): 109-128.
- Patankar, Prachi ve Kadrigamar, Ahilan (2012), "Occupy Wall Street Where Next?", <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/jan/02/occupy-wall-street-where-next>, (02.01.2012).
- Pleyers, Geoffrey (2010), *Alter-Globalization, Becoming Actor in a Global Age*, (Cambridge: Polity Press).
- Roos, Jerome (2011), "Occupy Homes Lauds A Radical New Phase For the Movement", <http://roarmag.org/2011/12/occupy-our-homes-banks-homes-foreclosures>, (03.12.2011).

Weisbrot, Mark (2011), "Americas Conscience is on the Streets",
<http://www.counterpunch.org/2011/12/06/americas-conscience-is-on-the-streets/>,
(06.12.2011).

Yıldırım, Yavuz (2011), "Avrupalı Hareketlerin İsyanı Sürüyor",
<http://bianet.org/bianet/bianet/133122-avrupali-hareketlerin-isyani-suruyor>,
(03.10.2011).